אמר ליה קיסר לר' יהושע בר' *(תנינא) אמריתו דחכמיתו טובא אימא לי מאי חזינא בחלמאי, אמר ליה חזית דמשחרי לך פרסאי וגרבי בך ורעיי בך שקצי בחוטרא דדהבא, הרהר כוליה יומא ולאורתא חזא. אמר ליה שבור מלכא לשמואל אמריתו דחכמיתו טובא אימא לי מאי חזינא בחלמאי, אמר ליה חזית דאתו רומאי ושבו לך וטחני בך קשייתא ברחייא דדהבא, הרהר כוליה יומא ולאורתא חזא. בר הדיא מפשר חלמי הוה מאן דיהיב ליה אגרא מפשר ליה למעליותא ומאן דלא יהיב ליה אגרא מפשר ליה לגריעותא, אביי ורבא חזו חלמא אביי יהיב ליה זוזא ורבא לא יהיב ליה אמרי ליה אקרינן בחלמין °שורך טבוח לעיניך וגו' לרבא אמר ליה פסיד עסקך ולא אהני לך למיכל מעוצבא דלבך לאביי א"ל מרווח עסקך ולא אהני לך למיכל מחדוא דלבך, אמרי ליה אקרינן °בנים ובנות תוליד וגו' לרבא אמר ליה כבישותיה לאביי א"ל בנך ובנתך נפישי ומינסבן בנתך לעלמא ומדמיין באפך כדקא אזלן בשביה, אקריין °בניך ובנותיך נתונים לעם אחר" לאביי א"ל בנך ובנתך נפישין *את אמרת לקריבך והיא אמרה לקריבה ואכפה לך ויהבת להון לקריבה דהוי כעם אחר, לרבא א"ל דביתהו שכיבא ואתו בניה ובנתיה לידי איתתא אחריתי *דאמר רבא אמר ר' ירמיה בר אבא אמר רב מאי דכתיב "בניך ובנותיך נתונים לעם אחר" זו אשת האב, אקרינן בחלמין °לך *אכול בשמחה לחמך" לאביי אמר ליה מרווח עסקך ואכלת ושתית וקרית פסוקא מחדוא דלבך, לרבא אמר ליה פסיד עסקך טבחת ולא אכלת ושתית וקרית (א) לפכוחי פחדך, אקרינן °זרע רב תוציא השדה" לאביי א"ל מרישיה לרבא א"ל מסיפיה אקרינן °זיתים יהיו לך בכל גבולך" וגו' לאביי א"ל מרישיה לרבא א"ל מסיפיה אקרינן °וראו כל עמי הארץ וגו' לאביי א"ל נפק לך שמא דריש מתיבתא הוית אימתך נפלת בעלמא לרבא אמר ליה בדיינא דמלכא אתבר ומתפסת בגנבי ודייני כולי עלמא קל וחומר מינך, למחר אתבר בדיינא דמלכא ואתו (ב) ותפשי ליה לרבא, אמרי ליה חזן חסא על פום דני לאביי א"ל עיף עסקך כי חסא לרבא א"ל מריר עסקך כי חסא, אמרי ליה חזן בשרא על פום דני לאביי אמר ליה בסים חמרך ואתו כולי עלמא למזבן בשרא וחמרא מינך לרבא אמר ליה תקיף חמרך ואתו כולי עלמא למזבן בשרא למיכל ביה, אמרי ליה חזן חביתא דתלי בדיקלא לאביי אמר ליה מדלי עסקך כדיקלא, לרבא אמר ליה חלי עסקך כתמרי, אמרי ליה חזן רומנא דקדחי אפום דני לאביי אמר ליה עשיק עסקך כרומנא, לרבא אמר ליה קאוי עסקך כרומנא, אמרי ליה חזן חביתא דנפל לבירא לאביי א"ל מתבעי עסקך *כדאמר נפל פתא בבירא ולא אשתכח לרבא א"ל פסיד עסקך ושדי' ליה לבירא אמרי ליה חזינן בר חמרא דקאי אאיסדן ונוער לאביי אמר ליה מלכא הוית וקאי אמורא עלך לרבא א"ל "פטר חמור" (ג) גהיט מתפילך א"ל לדידי חזי לי ואיתיה! אמר ליה וא"ו דפטר חמור ודאי גהיט מתפילך לסוף אזל רבא לחודיה לגביה אמר ליה חזאי דשא ברייתא דנפל, אמר ליה *אשתך שכבא אמר ליה חזאי ככי ושני דנתור א"ל בנך ובנתך שכבן אמר ליה חזאי תרתי יוני דפרחן, א"ל תרי נשי מגרשת אמר ליה חזאי תרי גרגלידי דלפתא אמר ליה תרין קולפי בלעת, אזל רבא ההוא יומא ויתיב בי מדרשא כוליה יומא, אשכח הנהו תרי סגי נהורי דהוו קמנצו בהדי הדדי אזל רבא לפרוקינהו ומחוהו לרבא תרי, דלו למחייה אחריתי, אמר מסתיי, תרין חזאי לסוף אתא רבא ויהיב ליה אגרא א"ל חזאי *אשיתא דנפל א"ל נכסים בלא מצרים קנית, א"ל חזאי אפדנא דאביי דנפל וכסיין אבקיה א"ל אביי שכיב ומתיבתיה אתיא לגבך, א"ל חזאי אפדנא דידי דנפיל ואתו כולי עלמא שקיל לבינתא לבינתא א"ל שמעתתך מבדרן בעלמא א"ל חזאי דאבקע רישי ונתר מוקרי א"ל *אודרא מבי סדיא נפיק א"ל אקריון הללא מצראה בחלמא א"ל ניסא מתרחשי לך, הוה קא אזיל בהדיה בארבא אמר בהדי גברא דמתרחיש ליה ניסא למה לי, בהדי דקא סליק נפל סיפרא מיניה אשכחיה רבא וחזא דהוה כתיב ביה *"כל החלומות הולכין אחר הפה" אמר רשע, בדידך קיימא וצערתן כולי האי, כולהו מחילנא לך בר מברתיה דרב חסדא, יהא רעוא דלמסר ההוא גברא לידי דמלכותא דלא מרחמו עליה" אמר מאי אעביד, גמירי *דקללת חכם אפילו בחנם היא באה וכ"ש רבא דבדינא קא לייט, אמר איקום ואגלי *דאמר מר גלות מכפרת עון, קם גלי לבי רומאי, אזל יתיב אפתחא דריש *טורזינא דמלכא, ריש טורזינא חזא חלמא א"ל חזאי חלמא דעייל מחטא באצבעתי, א"ל הב לי זוזא ולא יהב ליה, לא א"ל ולא מידי, א"ל חזאי דנפל תכלא בתרתין אצבעתי, א"ל הב לי זוזא ולא יהב ליה ולא א"ל, א"ל חזאי דנפל תכלא בכולה ידא, א"ל נפל תכלא בכולהו שיראי, שמעי בי מלכא ואתיוה לריש טורזינא קא קטלי ליה א"ל אנא אמאי, אייתו להאי דהוה ידע ולא אמר, אייתוהו לבר הדיא, אמרי ליה אמטו זוזא דידך חרבו

שיראי

קיסר. מלך רומי והיה לו תגר עם פרסיים: מאי חזינא. מאי אראה בלילה בחלום: משחרי לך פרסאי. עושים בך עבודת המלך כמו לא חמרא דחד מנהון שחרית (תרגום במדבר יו) ולשון חכמים (ספרי פ' דברים) הדבק לשחור וישתחוו לך: ושבו לך. ישללוך בשבי: וטחנו בך קשייתא. יכופו אותך לטחון גרעיני תמרים: שבור (ד). מלך פרס: פסיד עסקך. תתקלקל פרקמטיא שלך: ולא אהני לך למיכל. מתוך צערך לא יטעם לך שום מאכל: מרווח עסקך. ומתוך שמחתך לא תתאוה לאכול שתהיה שבע בשמחתך: והיא. אשתך: לפכוחי פחדך. להפיג דאגתך: מרישיה. "זרע רב תוציא השדה": בדיינא דמלכא. אוצר שתכשיטי המלך שם ישבר על ידי גנבים ויעלילו עליך לומר שאתה גנבתם: קל וחומר מינך. אם רבא נחשד כל שכן שיחשדונו וזהו "ויראו ממך": חסא. חזרת: עיף עסקך. כפול בריוח כחזרת שהיא רחבה וכפולה: מריר עסקך. שנאוי לכל ומר יהיה הסחורה שלך: חביתא. שם היו משתכרים ביין: חלי עסקך. מתוק כלומר שתתן סחורתך בזול: דקדחי. גדלה: עשיק עסקך. ביוקר תמכרנו כמו עשיק לגבך (ב"מ ד' כג.): לרבא א"ל קאוי עסקך. לשון קהוי תקהינה: מתבעי עסקך. יתבקש עסקך ויחזרו אחריו לקנות: דקאי אאיסדן. מראשותיו כדמתרגמינן מראשותיו אסדוהי (בראשית כח): מלכא הוית. ראש ישיבה הדורש ברשות והמתורגמן עומד עליו באמורא להשמיע בקול רם לרבים כקול חמור הנוער: וי"ו דפטר חמור גהיט מתפילך. בפרשת והיה כי יביאך וכל פטר חמור תפדה בשה והוא חסר וי"ו ובתפילין של רבא כתבו הכותב מלא ואח"כ מחקו והיינו גהיט מחוק: דשא ברייתא. דלת חיצון שבבית: אשתך מתה. השומרת את הבית: ככי. שינים הפנימיות שקורין משילאר"ש: תרתי נשי מגרשת. שאשתו של אדם קרויה יונה דכתיב "יונתי תמתי": תרין קולפי בלעת. מכת מקל עב בראשו כראשי לפתות: בלא מצרים. נחלה בלא מצרים כלומר קרקעות רחבים ורבים: וכסיין אבקיה. כסוי עפר הפורח ממפולת החומה: ונתר מוקרי. נשר מוחו: אודרא מבי סדיא. המוכין יוצאין מן הכר שבמראשותיו: הללא מצראה. הלל שאנו קורין בפסח לפי שיש הלל אחר הקרוי הלל הגדול, קורין לזה הלל המצרי: ניסי מתרחשי לך. שע"י נסים נקרא כך שעל כל צרה הבאה לישראל אומרים אותו על גאולתן: הוה קא אזיל. בר הדיא בהדיה דרבא: בארבא. בספינה: אמר בהדי גברא דמתרחיש ליה ניסא למה לי. שמא כאן יארע לו הנס שתטבע הספינה והוא ינצל: בדידך קיימא. בך הוא תלוי הפתרון אם לטובה אם לרעה והפכת לי לרעה: אשתו של רבא. בת רב חסדא היתה: טורזינא דמלכא. שומר אוצר המלך: נפל תכלא. תולע:

שיראי

מסורת הש"ס

חנניא

נדרים כג. קדושין מה:

יבמות סג: [ושם איתא רב חנן בר רבא אמר רב]

דברים כח

[שבת סו:]

[עי' תוספ' כתו' כח. בפרש"י והו' שם ד"ה ככי]

[לקמן נה:]

מכות יא.

סנהדרין לז:

[גי' הערוך טרזינא פי' שומר המעילים]

קהלת ט ז

דברים כח

שם

[יסוד לתומת ביתו כך פירש"י ב"ק ג. ד"ה לאושין וכו' ע"ש ובערוך פי' כותל]

[גי' הערוך אודרא פי' טלא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' וקרית פסוקא לפכוחי: (ב) שם ותפסי ליה לרבא דהיל כולי עלמא ואמרי רבא איתפיס אנן לא כל שכן אמרי ליה: (ג) שם גהיט מתפילך עיין רבא והשכח וא"ו דפטר חמור גהיט בתפלה לסוף אזל: (ד) רש"י ד"ה שבור מלכא מלך פרס:

◆

גליון הש"ס

גמ' א"ל אשתך שכבא. עי' לקמן דף ס"ב ע"א תוס' ד"ה רבא:

תענית כ. מפגש ר' יהושע בן חנניא עם בת הקיסר

בכורות ח: חכמי אתונא

** ב"ב נ"ג: ורשב"ם שם ד"ה קמאי לענין חשיבות הדלת

שבת קי"ח: גיטין נב. אשתו ביתו

מבנה

ג' מפגשים של רבא עם בר הדיא

מאי חזינא בחלמאי

נושא מעשה עם בר הדיא פותר החלומות עם אביי ורבא

מבנה

ג' מפגשים של רבא עם בר הדיא

עד נו: סימן זה מסמן מה שהחלום רואה

מבנה

דברי הריש טורזינא לבר הדיא